

نگاهی به اعتصاب مطبوعات

۲۲ مهر ۱۴۰۳ ساعت ۸:۰۰

اعتصاب مطبوعات گذشته از آنکه موجب شکل‌گیری اعتصابات زنجیره‌وار سایر بخش‌ها نیز شد از لحاظ سیاسی تاثیر مهمی بر روند تحولات انقلاب داشت. در واقع اعتصاب مهر ماه کمی بعد از حوادث ۱۷ شهریور در میدان ژاله رخ داد و حکایت از نارضایتی شدید مطبوعات از اقدامات حکومت داشت.

سال ۱۳۵۷ را می‌توان سال اعتصابات نیز دانست. اعتصابات که بسیاری معتقدند هر کدام از آن‌ها بخشی از فعالیت‌های حکومت را فلج کرد و بدین ترتیب به مانند کاتالیزوری برای پیروزی انقلاب بود. مطبوعات از جمله بخش‌هایی بود که در این سال به بهانه‌های مختلف دست به اعتصاب زد. دلایل اعتصاب مطبوعات ناشی از عوامل مختلفی بود. با این حال علت اصلی اعتصابات همراهی این نهاد مهم در همراهی با مردم و انقلابیون بود. با این مقدمه در ادامه به اعتصاب مطبوعات و دلایل آن پرداخته شده است.

اعتصابات مطبوعات در سال ۱۳۵۷

در سال ۱۳۵۷ دو اعتصاب بزرگ از سوی مطبوعات صورت گرفت. البته مطبوعات در این سال و سال‌های پیش از آن نیز اعتصابات داشتند؛ اما اعتصابات سال ۵۷ از اعتصابات پیش از آن بزرگ‌تر و مهم‌تر بود. اولین اعتصاب بزرگ مطبوعات در سال ۱۳۵۷ مربوط به اوایل آن سال بود. ظاهراً دلیل این اعتصاب، افزایش دخالت‌های ساواک بر مطبوعات بود. ساواک همچنین نظارت خود بر مطبوعات را گسترش داده بود. با این حال مطبوعات در واکنش به یکی از دخالت‌های بی‌دلیل ساواک و دولت در کار مطبوعات نیز واکنش نشان دادند و دست به اعتصاب زدند. ظاهراً مطبوعات و سندیکای نویسندگان و خبرنگاران علیه داریوش همایون وزیر ارتباطات اعلام جرم کرده بودند اما دولت از همایون حمایت کرده بود. همین موضوع باعث اعتراض مطبوعات و اعتصاب آن‌ها شده بود.

اما بعد از این اعتصاب، اعتصاب بزرگ دیگری نیز رخ داد. این اعتصاب که اهمیت سیاسی آن از اعتصاب اول نیز بزرگ‌تر و بیشتر بود به مهر ۱۳۵۷ بازمی‌گردد. اعتصاب مهر ماه در زمان نخست‌وزیری ارتشبد ازهارى رخ داد. ازهارى که نخست‌وزیرى نظامى محسوب می‌شد عرصه فعالیت مطبوعات را بیش از پیش تنگ‌تر کرد. این وضعیت برای مطبوعات قابل تحمل نبود. از سویی برخی از حوادث سیاسی نیز به این موضوع دامن زدند. از جمله آنکه دو روز قبل از اعتصاب مطبوعات، یعنی در روز هفدهم مهر ماه، اما خمینی از پاریس به دهکده نوفل لوشاتو منتقل شد و فرانسه با انتقال امام به مکان جدید فعالیت‌های سیاسی ایشان را نیز محدود کرد. این موضوع نیز دستاویزی برای اعتصاب مطبوعات شد. به دنبال این اعتصاب سایر بخش‌های فعال کشور از جمله بخش‌های

صنعتی نیز دست به اعتصاب زدند. چنانچه در روز بیست و نهم مهرماه، کارکنان صنعت نفت اعتصاب کردند که همین موضوع کشور را در آستانه ورشکستگی سیاسی و اقتصادی قرار داد.^[۱]

اهمیت اعتصابات مطبوعات در سال ۱۳۵۷

اعتصاب مطبوعات گذشته از آنکه موجب شکل‌گیری اعتصابات زنجیره‌وار سایر بخش‌ها نیز شد از لحاظ سیاسی تاثیر مهمی بر روند تحولات انقلاب داشت. در واقع اعتصاب مهر ماه کمی بعد از حوادث ۱۷ شهریور در میدان ژاله رخ داد و حکایت از ناراضی‌تندی شدید مطبوعات از اقدامات حکومت داشت. شکل‌گیری اعتصاب بزرگ مطبوعات و اصرار سندیکا و برخی روزنامه‌نگاران به تداوم آن بر وضعیت فعالیت مطبوعات نیز تاثیر گذاشت و «باعث تقویت چند دستگی میان اصحاب مطبوعات شد. از یک طرف در دوره اعتصاب شاهد تقابل نشریات اعتصاب‌کننده و نشریاتی هستیم که به هر دلیلی به اعتصاب همکارانشان نپیوستند. «گروه نخست که شاخص‌ترین آنها روزنامه‌های اطلاعات کیهان و آیندگان بودند به دلیل اینکه روزنامه‌هایشان در اعتصاب بود، در قالب ابزارهای جایگزین مثل بیانیه و بولتن اعتصاب و به خصوص با پیش کشیدن مسئله تحریم نشریات مقابل به جنگ قلمی با مطبوعات مخالف پرداختند. گروه دوم نیز که از شاخص‌ترین آنها می‌توان به نشریات خواندنی‌ها فردوسی و سپید و سیاه اشاره کرد در نشریاتشان به ویژه با حمله به گذشته روزنامه‌های اطلاعات و کیهان به مقابله با اعتصاب‌کنندگان پرداختند.»^[۲] اعتصاب مطبوعات، باعث قدرت گرفتن سایر رسانه‌ها و نهادها نیز شد. اعلامیه‌ها، نوار کاست و مساجد از جمله این رسانه‌ها و نهادها بودند. اکثر این رسانه‌ها در اختیار گروه‌های مخالف بودند و از این جهت توانستند نقش موثر و پررنگ‌تری در ابراز اعتراضات و دیدگاه‌های سیاسی داشته باشند. درواقع نهادها و رسانه‌هایی که در این دوره جایگزین مطبوعات شدند خیلی خوب توانستند به انتشار و تبلیغ دسدگاه‌های سیاسی خود بپردازند.

البته برخی از منابع مدعی بودند که اعتصاب مطبوعات به نفع دولت بود؛ زیرا این اعتصابات موجب حذف مهم‌ترین مطبوعات از جایگاه‌های فروش روزنامه شده بود.^[۳] یعنی روزنامه‌هایی که مخالفت دولت بودند نیز متوقف شده بودند. البته این دیدگاه چندان پذیرفته شده نیست؛ زیرا تعداد مطبوعات مخالف حکومت چندان زیاد نبودند و از طرفی این دسته از مطبوعات قدرت عمل زیادی نداشتند. یعنی قادر به انعکاس واقعیات نبودند؛ زیرا آزادی بیان برای آن‌ها کاملاً محدود بود. با این حال این اعتصاب نیز تاثیرات سیاسی و اقتصادی خاص خود را داشت. شاید تنها پیامد منفی این اعتصاب عدم انتشار و انعکاس بسیاری از حوادث مهم آن دوره است. اعتصاب مطبوعات کمتر از یک ماه طول کشید؛ هرچند برخی از مطبوعات بعد از پایان اعتصابات همچنان به اعتصاب خود ادامه دادند. با این حال پیامدهای سنگین این اعتصاب باعث شد تا دولت اعلام کند که مطبوعات بعد از این از آزادی بیان برخوردارند. البته آزادی اختصاص داده شده چندان گسترده نبود و تقریباً نسبی بود؛ زیرا دولت به فاصله کمی بعد از پایان اعتصابات، نظارت خود بر مطبوعات را آغاز کرد.

سخن‌نهایی

مطبوعات در دوره محمدرضا شاه مهم‌ترین رسانه حکومتی محسوب می‌شدند. شاه علیرغم آنکه توانسته بود این رسانه را به رسانه‌ای حکومتی تبدیل کند؛ اما در نهایت نتوانست در تمام برهه‌های حساس حکومت خود از آن استفاده کند. از طرفی با آنکه شاه بودجه کلانی برای بخش مطبوعات و وابسته کردن آن به حکومت انجام داده بود؛ اما موفق نشد آن‌ها را به خود وابسته نگاه

دارد. چنانچه بسیاری از مطبوعات به اصطلاح حکومتی با دیدن فرصت مناسب، گرایش سیاسی و چهره واقعی خود را نشان دادند و با مردم همگام شدند. این موضوع نقش بسیار پررنگی در بحرانی‌تر شدن اوضاع داشت و شاه را به این باور رساند که بسیاری از افراد و نهادهای وابسته به او تنها بر اساس منافع شخصی و یا وضعیت اجباری به او نزدیک بوده‌اند نه وفاداری سیاسی. این وضعیت ضربه سنگینی بر پیکره حکومت بود و باعث شد تا شاکله سیاسی و حتی اقتصادی حکومت فروپاشیده شود.

[۱] - مرزبان کریمی، نگاهی به ماهیت انقلاب اسلامی ایران، تهران: کانون علوم خطیب، ۱۳۹۷، ص ۴۰۷

[۲] - علیرضا ملائی توانی و میثم غلامپور، «پیامدهای اعتصاب دو ماهه مطبوعات در سال ۱۳۵۷»، فصلنامه ژرفاپژوه، سال دوم، شماره ۲ و ۳، (زمستان و بهار ۱۳۹۳-۹۴)، ص ۱۵۶

[۳] - دانشجویان مسلمان پیرو خط امام، اسناد لانه جاسوسی آمریکا، جلد دوم، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، ۱۳۸۶، ص ۳۰

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/49882/مطبوعات-اعتصاب-نگاهی>